Безнең адрес:
Питрәч районы,
Совет урамы, 9 нчы йорт

Тел: 8(84367)
3-00-74
pitrech@mail.ru

Питрәч үзәкләштерелгән китапханәләр челтәре

Методик– библиография бүлеге

Рухыбыз учагы - “КАЗАН УТЛАРЫ” журналына - 95 яшь

Питрәч 2017 ел

«Казан утлары» — 1922 елдан Казанда татар телендә чыгучы журнал. XX гасырның икенче чирегендә ул татар халкының төп журналы булган. Бөек Ватан сугышы чорында да, СССРда күпләп газета-журнал ябылып торганда да ул чыгудан туктамаган.

Татар язучыларының иң яхшы романнары, повестьлары, хикәяләре әүвәл шушы журналда дөнья күрә. Биредә шулай ук пьесалар, күренекле шәхесләрнең истәлекләре һәм көндәлек язмалары, театр һәм жыр сәнгате турындагы мәкаләләр, юмор-сатира әсәрләре басыла. Татар халкының тарихы, рухи мирасы һәм хәзерге хәле журналның төп, үзәк темасы булып тора.
Журналның гамәлгә куючысы — «Татмедиа» ААҖ. Баш мөхәррир булып озак еллар Татарстанның халык шагыйре Равил Фәйзуллин эшләде, 2014 елдан — Илфак Ибраһимов. Журналга Русия Федерациясенең барлык почта бүлекчәләрендә дә язылып була.

Тарих

1922 елның май аеннан бирле татар телендә чыга.

1922-30 елларда — «Безнең юл», 1930-33 елларда — «Атака», 1933-65 елларда — «Совет әдәбияты», 1965 елдан башлап «Казан утлары» исеме белән дөнья күрә.

1977 елның 17 гыйнварында «Мактау билгесе» ордены белән бүләкләнә.

2006 елның февралендә «Казан утлары», элекке СССРның әдәби журналлары арасында беренче булып, 1000нче санын чыгарды. Шул мең саннан иң шәп әсәрләрне сайлап, «Сүнмәс утлар балкышы» дигән, матбугатта бик югары бәя алган антология дә нәшер ителә.

Кызыклы фактлар

Бөек Ватан сугышы чорында аның кайбер нөсхәләрен, корал һәм азык-төлек белән бергә, дошман тылындагы сугышчыларга парашют белән ташлаганнар.

Әдәбиятыбызда «Казан утлары» яктысы

– «Казан утлары» журналы милли әдәби-сәнгати барышта нинди урын тота? Сез аның ролен ничек бәяләр идегез? Гомумән, татарча әдәби-публицистик журналларның киләчәге бармы?

Рифә РАХМАН,
язучы, шагыйрә, филология фәннәре кандидаты

– Фаразлау кешене, шул эш-хәлнең вакыты житкәч, күпчелек очракта авыр хәлгә куя, шуңа да карамастан, без, милләтнең яшәвен кайгыртсак, аңа мөнәсәбәтле һәм шуны тәэмин итешкән бер генә нәрсәне дә күз уңыннан ычкындырырга тиеш түгел. Татар вакытлы матбугаты да – милләт яшәешендә хәлиткеч роль уйный торган факторлардан. Бүгенге көндә, минемчә, аның эчтәлек һәм тел ноктасыннан тиешле таләпләргә җавап бирмәве, сәяси-иҗтимагый яссылыкта узган гасыр башында ук алган биеклекләреннән инде күптән төшүе ана телебез торышында, кулланыштагы сафлыгында-байлыгында, актив-пассив сүз катламнарының зарарлы якка үзгәрешендә чагылыш тапты. Газеталарның оперативлыгы юк, материаллар еш кына реаль тормышны чагылдырмый, милләтне алга җибәрүдә һәм гади халыкның көндәлек яшәешен җиңеләйтүгә бар тулылыгында хезмәт итми. Рәсмиләре хакимияткә ярауны алга куйса, шәхсиләренең күпчелегендә аралашу, язу, фикерләү әдәбе түбән, тематикасы – вак-төяк, укучысы – нигездә, мәдәни баскычта түбәндә торган катлам. Соңгыларының язмаларыннан матбугат органының идея планындагы максатбурычларын чамалау кыен; гамәлгә куючыларына, абунәчеләрнең санын арттырып, акча эшләүдән артыгы кирәкми кебек тоела. Зур тарихы булган газеталарны журналга әверелдерү дә вакытлы матбугат мәйданында кирәкмәгән эш эшләде: алар бер-берсенә охшап калды, материаллар кабатлана башлады, форматларына карасаң, күбесе ялтыравык реклама рисаләләренә, буклетларга, теге яки бу уңайдан чыгарган җыентыкларга тартым «Казан утлары» журналын күпсоставлы йөк тартып баручы локомотивка да тиңләргә булыр иде. Ул берничә йөз язучы иҗат иткән әдәбиятның артка китмәвен, ничек тә алга баруын тәэмин итешә. Аның башындагылар алга таба бер адым атлый икән, аларга ияргәннәр дә күпмедер алга атлый дигән сүз. Журнал хезмәткәрләре әнә шул адымнарны ясауга көч биреп тора.

– Әдәбиятыбызның таҗы – шигърият, дибез... Борын борыннан шагыйрьләр ил һәм җәмгыять сулышын шигъри сү белән җиткергән. Поэзиядәге вазгыять бүген нинди? Әдәб басмаларыбыз битләрендә шагыйрьләр ни хәлдә «яшәп ята»?

Нурфия ЮСУПОВА,
филология фәннәре кандидаты

– «Казан утлары» журналы – татар шигъриятенең көзгесе, аның үсеш процессын турыдан-туры чагылдырып торучы барометры ул. Аны чын мәгънәсендә шигъри мәйдан, шигърият гамен кайгырта торган рухи кыйблабыз дип атап булыр иде! 1922 елның май аеннан чыга башлап, чор идеологиясе үзгәрүгә бәйле нинди генә исемнәрдә («Безнең юл», «Яңалиф», «Атака», «Совет әдәбияты», «Казан утлары») дөнья күрсә дә, әлеге саллы басма озын һәм катлаулы үсеш юлында дистә еллар буена үз кыйбласына тугрылыклы кала: татарның төп журналы буларак, «табадан төшкән» һәр яңа шигъри әсәрне диярлек татар укучысына ирештереп тора, әдәби барышның үзенчәлеген, ритмын тоярга мөмкинлек бирә.

Татар поэзиясендәге эчтәлек һәм форма «борылышлары»н, «поэтик шартлаулар»ны да әлеге басма шәрехләп бара. Әгәр татар поэзиясенең үсеш үзенчәлеген, сукмакларын күрим, сулышын тойыйм, әдәби тормышыбызның төп сәхифәләрен күздән кичерим дисәң, иң беренче чиратта, «Казан утлары» журналы төпләнмәләренә мөрәҗәгать итү мөһим. Бу яктан ул XX йөз башында дөнья күргән «Аң» һәм «Шура» журналлары традицияләренең дәвамчысы буларак кабул ителә. Һ.Такташның чор әдәбиятына яңа аваз салган шигырьләре, Х.Туфан, К.Нәҗми кебек шагыйрьләрнең футуристик, имажинистик иҗат үрнәкләре, М.Җәлилнең тоткынлык чоры лирикасыннан аерым үрнәкләр беренчеләрдән булып биредә дөнья күрә. 1960 елларда Р.Фәйзуллинның әдәби тәнкыйтьтә кайнар бәхәсләр үзәгенә әверелгән «Нюанслар иле» шигырьләр циклы, Х.Туфанның тоткынлык чорында язылган аерым шигырьләре, Г.Афзалның сарказм һәм ирония белән сугарылган поэтик үрнәкләре тәүге тапкыр нәкъ менә «Совет әдәбияты» журналында басылып чыга. Мисал өчен, 1956 елгы санда Г.Афзалның «Тәнкыйть сүзе» шигыре тәкъдим ителә! XX гасыр татар поэзиясенең үсеш юлында мондый мисалларны күпләп китерергә мөмкин булыр иде. Болар бөтенесе дә үз чорында басмадан батырлык, кыюлык

«Казан утлары» журналы киләчәктә дә үзенең классик юнәлеше саклап, шигърият мәйданында барган һәр үзгәрешнең үзәгенд «кайнасын», әдәби бизмән булып торсын иде.